

AUDYT KRAJOBRAZOWY WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

KRAJOBRAZ PRIORYTETOWY

CHARAKTERYSTYKA KRAJOBRAZU

Nazwa krajobrazu: Będzin

Kod krajobrazu: 24-341.13-079

Położenie administracyjne: Gmina Będzin, Powiat będziński

**Katowice, Warszawa
2025**

Projekt realizowany na zlecenie
Województwa Śląskiego
(Umowa CRU WSL nr 1462/GN/2021)

Wykonawca prac:

Konsorcjum w składzie

Narodowa Fundacja Ochrony Środowiska
(Lider Konsorcjum)

UNIwersytet ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Uniwersytet Śląski w Katowicach
(Partner Konsorcjum)

SZKOŁA GŁÓWNA
GOSPODARSTWA
WIEJSKIEGO

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
(Partner Konsorcjum)

Akademia Śląska (dawniej Wyższa Szkoła Techniczna)
w Katowicach
(Partner Konsorcjum)

Kierownik naukowy Audytu:

dr hab. Urszula Myga-Piątek, prof. UŚ – Uniwersytet Śląski w Katowicach

fot. okładka:

Wzgórze Zamkowe z dominantą zrekonstruowanego w latach 1952-56 Zamku, według projektu inż. Zygmunta Gawlika. Widok od strony ronda zwanego "nerką". (fot. Jakub Botwina)

1 METRYCZKA OGÓLNA KRAJOBRAZU

Nazwa Krajobrazu	Będzin
ID	204
Kod krajobrazu	24-341.13-079
Typ, podtyp krajobrazu	10a - Zespoły urbanistyczne o zachowanych założeniach historycznych
Typ rzeźby terenu*	B - Krajobrazy faliste
Kod mezoregionu*	341.13
Nazwa mezoregionu*	Wyżyna Katowicka
Typ krajobrazu naturalnego*	Dolin i Obniżeń
Nazwa krajobrazu naturalnego*	Zalewowych den dolin - akumulacyjne: Równin zalewowych w terenach nizinnych i wyżynnych
Kod podokręgu geobotanicznego*	C.3.1.e
Nazwa podokręgu geobotanicznego*	Będziński
Typ krajobrazu roślinności potencjalnej*	17
Nazwa krajobrazu roślinności potencjalnej*	Grąd subkontynentalny, odmiana małopolska, forma wyżynna, seria żyzna
Kod regionu historyczno-kulturowego*	II.A.26
Nazwa regionu historyczno-kulturowego*	Zagłębie Dąbrowskie
Położenie administracyjne	Gmina Będzin, Powiat będziński
Powierzchnia (ha)	99,42

*podano dla jednostki dominującej

2 CHARAKTERYSTYKA KRAJOBRAZU

Krajobraz priorytetowy - wielkomiejski, o zachowanych założeniach historycznych obejmujący historyczne centrum Będzina. Jednostka obejmuje najstarszą część miasta tzw. Stary Będzin, w granicach dawnego XIV-wiecznego miasta (prawa miejskie 1358 r.). Jednostka wyznaczona w obrębie dawnych murów miejskich wraz ze Wzgórzem Zamkowym oraz obecną dzielnicą śródmiejską, rozbudowaną poza mury w kierunku dworca kolejowego. Do jednostki włączono obszar na prawym brzegu rzeki Czarnej Przemszy, z założeniem parkowo-pałacowym z XVIII w., w dzielnicy Gzichów, stanowiący całość strukturalno-funkcjonalną oraz fizjonomiczną z historycznym centrum miasta.

Krajobraz wskazany jako priorytetowy w wyniku:

- oceny eksperckiej z kryterium ważności ze względu na nagromadzenie zabytków, wielokulturowość obszaru oraz wyjątkowe walory fizjonomiczne. Krajobraz wyróżnia zestaw cech charakterystycznych, typowych dla danej epoki historyczno-stylistycznej i kulturowej.

3 WALORY KRAJOBRAZOWE

Walory przyrodnicze

Krajobraz z dużym udziałem starodrzewia o dobrej kondycji w obrębie zabytkowego założenia parkowego na Wzgórzu Zamkowym (z początku XX w.), obecnie park po szeroko zakrojonym projekcie rewitalizacyjnym. Także park ze starodrzewem kasztanowców wokół Pałacu Mieroszewskich. Zrewitalizowane bulwary wzdłuż Czarnej Przemszy.

Walory kulturowe

Krajobraz o bardzo dużym nasyceniu walorami kulturowymi i tradycji wielokulturowej. Determinantą historycznego rozwoju jednostki krajobrazowej jest Wzgórze Zamkowe - z zachowanym (przebudowany na neogotycki w 1834 r. oraz w latach 50. XX w.) zamkiem obronnym z XIV wieku; zachowane pozostałości dawnych murów obronnych miasta z XIV w.; odbudowane fragmenty obwałowań; na Wzgórzu Zamkowym ustanowiony Obszar Chronionego Krajobrazu z pozostałościami grodziska z czasów kultury łużyckiej i zrekonstruowaną osadą typu półziemiankowego; Obszar wzgórza obecnie przystosowany do funkcji turystyczno-edukacyjnych. Park obecnie po procesie rewitalizacji z tzw. „Miejscami Magicznymi” (symbolika krajobrazu). W obrębie Wzgórza zlokalizowane są: cmentarz żydowski z ok. 1831 r.; podziemia będińskie z czasów II wojny światowej, kościół parafialny pw. Świętej Trójcy z XIV w.; zabytkowa nekropolia z kościołem cmentarnym; U podnóża wzgórza w miejscu spalonej synagogi - obelisk upamiętniający bożnicę - miejsce pielgrzymek wyznawców judaizmu. W obrębie jednostki zachowany jest czytelny "wyspowy" układ urbanistyczny miasta Będzina z zachowanymi licznymi, lecz wymagającymi remontu zabytkowymi kamienicami. Ich nagromadzenie występuje wzdłuż ulicy Kołłątaja, Małachowskiego i Modrzejowskiej (ulice wjazdowe do miasta). Rynek miasta uległ zniszczeniu w wyniku budowy drogi 910. Innym ważnym miejscem jest barokowo-klasycystyczny Pałac Mieroszewskich (Gzichowski) wraz z założeniem parkowym w dobrej kondycji pełniący funkcje muzealne i reprezentacyjne. Przez obszar przebiega szlak kulturowy Droga św. Jakuba (Via Regia).

Fizjonomia krajobrazu

Dominanta wzgórza Zamkowego (254 m n.p.m.) z parkiem o charakterze leśnym, z sylwetami Zamku i Kościoła św. Trójcy, o charakterze wyróżników krajobrazu, podkreślona fizjonomicznie zakolem rzeki Czarnej Przemszy. Wzgórze stanowi przedpole ekspozycji czynnej i biernej (z Zamku i na Zamek). Liczne, dobrze zachowane osie widokowe: wzdłuż ulicy Czeladzkiej, pomiędzy Zamkiem a Pałacem Mieroszewskich oraz wzdłuż doliny Czarnej Przemszy. Przedpole ekspozycji na zamek - z ciągu widokowego na łuku ul. Gzichowskiej i Kołłątaja. Oś widokowa także wzdłuż ul. Kołłątaja z widokiem na wzgórze i kościół (krótki zasięg widoku). Ze wzgórza Zamkowego punkt widokowy na miasto, panorama w kierunku południowym i zachodnim. Wzgórze z nocną iluminacją świetlną, podkreślającą walory estetyczne krajobrazu. Przez obszar przebiega turystyczny, czerwony Szlak Husarii Polskiej.

4 DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA

ZDJĘCIE NR 1

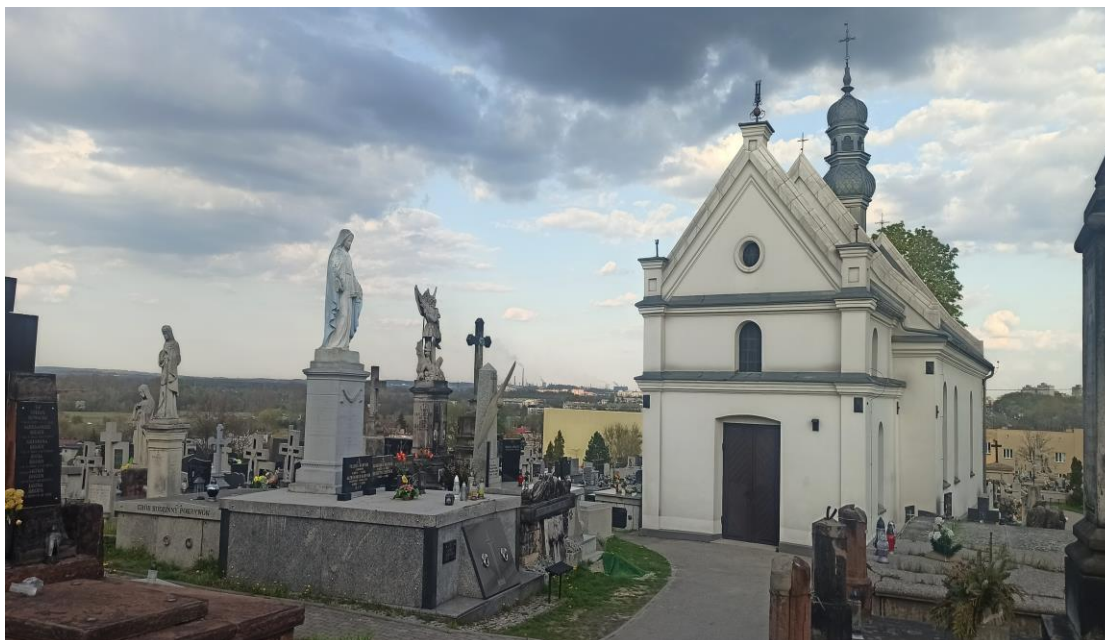
Park na wzgórzu Zamkowym z fragmentami murów obronnych i elementami odtworzonych budowli typu ziemiankowego, na drugim planie sylweta kościoła św. Trójcy (fot. Urszula Myga-Piątek)

ZDJĘCIE NR 2

Pałac Mieroszewskich, wzorowany na ówczesnych pałacach francuskich. Reprezentacyjny wjazd frontowy z założeniem ogrodu w stylu francuskim. (fot. Urszula Myga-Piątek)

ZDJĘCIE NR 3

Zabytkowa część nekropolii na wzgórzu Zamkowym z XVIII w. Kaplicą św. Tomasza i zabytkowymi grobowcami. W tle widok na krajobrazy przemysłowe (huta Arcelor Mittal).
(fot. Urszula Myga-Piątek)

ZDJĘCIE NR 4

Wzgórze Zamkowe z dominantą zrekonstruowanego w latach 1952-56 Zamku, według projektu inż. Zygmunta Gawlika, w otoczeniu zrewitalizowanego parku. Widok od strony ronda zwanego "nerką". W tle widoczne zabudowania Elektrowni Łagisza. (fot. Jakub Botwina)

ZDJĘCIE NR 5

Uregulowane koryto Czarnej Przemszy w centrum Będzina. Zrewitalizowane bulwary nadrzeczne. Widok na Wzgórze Zamkowe z dominantą zamku i Kościoła św. Trójcy. Na pierwszym planie zabudowa związana z usługami (hala sportowa Arena i centrum handlowe). (fot. Urszula Myga-Piątek)

5 DOKUMENTACJA KARTOGRAFICZNA

POŁOŻENIE KRAJOBRAZU PRIORYTETOWEGO

